

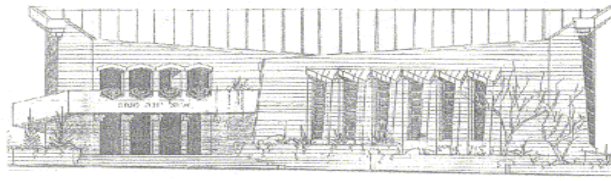
Ohel Yonah Menachem

Synagogue &
Community Center

Rabbi David Spektor

דוא"ל:

vaad@ohelyonah.com

אוהל יונה מנחם

בית כנסת
ומרכז קהילתי

הרב דוד ספקטור

אתר אינטרנט:

www.ohelyonah.com

דרשת שבת הגדול תשס"ט בנושא:

מה נשתה הלילה הזה ?

מאת הרב דוד אברהם ספקטור

שבת שלום. כל שנה בליל הסדר שואלים הילדים מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. השנה אנו חייבים לשאול את עצמנו כבר מעכשיו שאלה אחרת: מה נשתה הלילה הזה. איזה יין ואיזה מיץ ענבים נשתה בליל פסח לארבע כוסות? כשנכנסים לסופרמרקט ובודקים את היינות ובקבוקי מיץ ענבים יוצאים ממש מבולבלים. מה עדיף? האם נקנה יין מחו"ל, לדוגמה יין מחברת "קדם" מ-New York State יין אדום חצי יבש ושם היין הזה מהגלות נקרא: "גאולה". אין ספק שביין הזה שהוא כשר למהדרין, אין שום חשש שביעית, שמיטה. זה מזכיר לי מה שסיפר לי גנן שלפני השמיטה הקודמת משפחה אחת ברמת בית-שמש החליטה לנסוע לשנה לחו"ל. הוא ניגש עליהם ושאל אותם למה אתם עוזבים את ארץ ישראל? הם ענו לו שהשנה הבאה זו שנת שמיטה וקשה לשמור על כל הלכות שמיטה בגינה ובמטבח ולכן אנו עוזבים לחו"ל. לעומתם אנו לא עוזבים את ארץ ישראל אלא שמחים בישיבת ארץ ישראל ובמצוות השמיטה, אבל עם כל זה יש לנו שאלה: מה נשתה הלילה הזה? אולי נשתה מיץ ענבים תוצרת הארץ, לדוגמה מיץ ענבים "תירוש" מחברת כרמל. זה ממש כחול ולבן. בחזית הבקבוק יש התמונה המפורסמת של שני המרגלים, יהושע וכלב שבאו מארץ ישראל עם אשכול ענבים ואמרו טובה הארץ מאד מאד, אבל כשמסובבים את הבקבוק, קוראים במדבקה האחורית שהענבים לא מארץ הכרמל, מארץ ישראל אלא זה יבול חו"ל ללא חשש שמיטה. אין ספק שהיין הוא כשר למהדרין, אבל האם באמת עלינו ארצה כדי לחזק את חקלאים אוהבי ציון באירופה? האם בליל היציאה מהגלות נשתה ארבע כוסות כנגד ארבע לשונות גאולה מיין הגלות? אם-כן מה נשתה הלילה הזה? בקבוקי יין אחרים שמצאתי בסופרמרקט היו לגמרי כחול ולבן ואפשר לקיים בהם בהידור "וחי אחיך עמך", ומחזקים בהם חקלאי ישראל. יין זה שהוא כשר למהדרין מיוצר מענבי ארץ ישראל, אבל לא משנת השמיטה אלא מהשנים שלפני השמיטה האחרונה. אין ספק שמי שותה יין זה זוכה לקדושת ארץ ישראל, כפי שכותב הב"ח (או"ח סי' רח ד"ה וכתב עוד וי"א ונאכל מפריה) שיש לומר בברכה מעין שלוש "ונאכל מפריה" מפריה של ארץ ישראל וענבי ארץ ישראל, כיון שכמו שיש קדושה בארץ ישראל יש גם קדושה בפירות שגדלים וניזונים מהארץ הקדושה. מכל מקום כפי שכתוב על המדבקה אין בו חשש שביעית ואין בו קדושת שמיטה. ראינו עד כה שלוש פתרונות בסופרמרקט לשאלתנו: מה נשתה הלילה הזה? יין מחו"ל בקבוק ישראלי עם יבול מחו"ל ויין ישראלי שלא משנת השמיטה. יש פתרון רביעי, המועדף מכולם והוא יין ומיץ ענבים משנת השמיטה האחרונה שיש בהם לא רק חשש אלא ודאות מוחלטת של קדושת שביעית. וזו לפי הרמב"ן מצווה מן התורה לקנות אותם לכתחילה והם מיוצרים מענבי ארץ ישראל תוצרת יהודית. הם התשובה הטובה ביותר לשאלה: מה נשתה הלילה הזה? לדוגמה היינות של יקבי הגולן, כרמל ותשבי שכתוב על הבקבוק שהם מאוצר בית דין והם בקדושת שביעית וכן מיץ ענבים של כרמל שכתוב עליהם אוצר בית דין ולא יבול חו"ל. כשקונים בסופרמרקט יינות ומיץ ענבים שקדושים בקדושת שביעית אסור רק לשלם עליהם, כיון שאסור לעשות סחורה בפירות ומוצרי שביעית, אלא יקנה אותם בהבלעה עם עוד מוצרים שאינם בקדושת שביעית, כגון מצות וירקות. אם הוא רק רוצה לקנות יינות בקדושת שביעית, אז ישלם בהבלעה, כגון בכרטיס אשראי שהחיוב יורד מחשבון הבנק פעם בחודש על כל ההוצאות שלו ביחד, כולל אלו שאינם בקדושת שביעית. אגב נוסף לחנויות וסופרמרקטים יש גם תחנות חלוקה של יינות, מיץ ענבים ופירות בקדושת שביעית ותוצרת יהודית-ישראלית, כגון ברחוב אור שמח 22, ואז משלמים מעט מאד, רק על ההוצאות הנלוות. אחרי שקנינו את היין והמיץ ענבים כחול ולבן בקדושת שביעית לכבוד ליל הסדר הקרוב יש הפתעה. על הבקבוק מודפס באותיות קטנות: זמן הביעור: ערב פסח תשס"ט. זה כפי שפסק הרמב"ם (שמיטה ז, יא): "ואוכלין ... ענבים עד הפסח של מוצאי שביעית". זאת אומרת שעלי לבער את כל הבקבוקים ביום הרביעי הקרוב ואני נשאר בליל הסדר בלי יין ובלי מיץ ענבים למצוות ארבע כוסות. מה עושים? מה נשתה הלילה הזה? התשובה לשאלה הזאת מונחת בבירור המושג: ביעור. איך מבערים? יש בזה שתי שיטות בהלכה: להשמיד או להפקיר. שיטת הרמב"ם הוא להשמיד ושיטת הרמב"ן הוא להפקיר. נברר קודם שיטת הרמב"ם שיש להשמיד את היין או המיץ ענבים ערב פסח שזה זמן הביעור ואז אנחנו נשארים בלי ארבע כוסות בליל הסדר. וכך כותב הרמב"ם (שמיטה ויובל פרק ז, הלכה ג): "היו לו פירות מרובין מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד ואסור לאכול אחר הביעור בין לעניים בין לעשירים..."

לפי הרמב"ם בעל הפירות ובמקרה שלנו בעל בקבוקי יין ומיץ ענבים חייב לחלק את הפירות לשלוש סעודות לפני זמן הביעור וגם לאכול את שלוש הסעודות לפני זמן הביעור. ומזמן הביעור אסור לאכול

מסוג פירות אלו וכן אסור לשתות עוד מיין ומיץ ענבים שהם בקדושת שביעית אחרי זמן ביעור לענבים שזה ב"ד ניסן, ערב פסח. דברי הרמב"ם תמוהים. הלא במשנה במסכת שביעית (פרק ט משנה ח), שהוא מקורו של הרמב"ם כתוב בדיוק להיפך: "מי שהיו לו פירות שביעית והגיע **שעת הביעור מחלק מזון** של סעודות לכל אחד ואחד... רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים **אוכלין אחר הביעור**". לפי המשנה מותר לאכול גם אחרי הביעור את פירות שביעית שחולקו בשעת הביעור לשלוש סעודות וממילא מותר לשתות בסעודה הראשונה בליל הסדר ארבע כוסות מהיין והמיץ ענבים בקדושת שביעית שחולקו בשעת הביעור לפני פסח. וכן כותב הרב מרדכי אליהו בספרו מאמר מרדכי (ס' טו, עמ' תפד) הלכה למעשה שלא כדעת הרמב"ם אלא כפשט המשנה הזאת: "מדברי הרמב"ם משמע שאין לאכול מהפירות לאחר הביעור ואפילו את אותם שלושת הסעודות... **ולמעשה יש לסמוך על המתירים** לאכול מהפירות **לצורך מצות ארבע כוסות** ולהשאיר ברשותו יין לליל הסדר לכל אחד מהמסובים שיהיה לו שיעור יין לארבע כוסות." "...אף אם לא הפקיר את היין" (מאמר מרדכי כא, טו). מקור לדבריו יש בתלמוד הירושלמי (ריש פרק ערבי פסחים פרק י', הלכה א, דף סט). שכותב בענין ארבע כוסות בליל הסדר: "יוצאין ביין של שביעית". נשוב לדברי הרמב"ם התמוהים. איך הרמב"ם פוסק הפוך מהמשנה הזאת ואוסר אחרי זמן הביעור לאכול אפילו שלוש סעודות של פירות בקדושת שביעית ואוסר ממילא בליל הסדר לשתות יין או מיץ ענבים בקדושת שביעית? התשובה היא שלרמב"ם היה גירסה אחרת במשנה, כפי שמביא הרמב"ם בפירוש המשניות שלו: "רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים **אין** אוכלין אחר הביעור. והלכה כר' יוסי." לכן לפי הרמב"ם אין שותים אחרי זמן הביעור יין או מיץ ענבים שהם בקדושת שביעית. ב"ד ניסן, זמן ביעור הענבים יש להשמידם ולשפוך אותם לאיבוד. וכך לשונו: "ואם לא מצא אוכלין בשעת הביעור שורף באש או משליך לים המלח ומאבדן לכל דבר שמאבד." לשיטת הרמב"ם יש דרך מהודרת של ביעור, שאינו גורם לשום הפסד והוא להביא את בקבוקי היין והמיץ ענבים בקדושת שביעית לעניים או לסעודת הסיום כאן בבית הכנסת בתענית בכורות בבוקר והמתפללים ישמחו לשתות לחיים. מכל מקום אם יישאר אחרי הסיום בערב פסח עוד יין או מיץ ענבים בקדושת שביעית יש לדעת הרמב"ם לאבד ולשפוך אותם לאיבוד. רבים מתנגדים לשיטת הרמב"ם. לדעת הרב קוק מי שמאבד פירות שביעית הן על ידי שריפה הן באופן אחר כגון לשפוך לאיבוד, עובר באיסור תורה, כיון שפירות שמיטה הן לאכלה ולא להפסד. ועוד עובר על בל תשחית כאשר הוא משחית ומאבד את הפירות והיין. וכך כותב מרן הרב קוק בשו"ת משפט כהן (עניני ארץ ישראל) סימן פג: "...**אין דעתי מסכמת לשריפה**... אין דין שריפה ואיבוד כלל בפירות שביעית. אם-כן קם לן (יש לנו) **איסור תורה (בפירות שביעית שכתוב בהם: 'לאכלה')** 'לא להפסד'... **גם איסור בל תשחית, גם-כן לאו מילתא זוטרתא היא (אינו דבר קטן)**..." וכן התנגד כבר הרמב"ן (ויקרא כה, ז) לדעת הרמב"ם וכך כתב בפירושו על התורה בתחילת פרשת בהר: "...ואין הענין שיהיו הפירות אחר זמן הביעור אסורין בהנאה ובאכילה ויהא מחויב לאבדם, ולא מנו חכמים במשנה (סוף תמורה) פירות שביעית לא מן הנשרפים ולא מן הנקברים." והרמב"ן מציע הסבר ופתרון אחר למצות ביעור פירות שביעית: "אינו (איבוד) אלא שהוא צריך לבערם מרשותו **ולהפקירם** לעניים ולכל אדם."

מקור לקיום מצות ביעור פירות בקדושת שביעית על ידי הפקרה נמצא בתוספתא (מסכת שביעית פרק ח, הלכה ב (ד): "מי שיש לו פירות שביעית והגיע **שעת הביעור מחלק מהן** לשכניו ולקרוביו וליודעיו ומוציא ומניח על ביתו ואומר: 'אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול'. חוזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו."

לפני שנים, כשגרנו בגוש עציון, עשיתי בדיוק כפי שכתוב בתוספתא והבאתי ערב פסח בתענית בכורות בבוקר בקבוקי יין בקדושת שביעית לבית-הכנסת ואחרי התפילה שמתי אותם על השלחן ואמרתי לכל המתפללים בקול רם: 'אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול'. ואחרי הסיום הלכתי הביתה. אחרי שעה, שעתיים אני חוזר לבית-הכנסת כדי לקחת את בקבוקים בחזרה ולא מוצא אף בקבוק, השלחן ריק. מה עושים עכשיו? כל אחד לקח בקבוק ביתה ואני והמשפחה נשארו בלי יין לליל הסדר. מהר הלכתי לקנות עוד בקבוקים במכולת כדי שנוכל לשתות ארבע כוסות בליל הסדר בערב.

כדי למנוע מצב כזה, נראה שיש לדייק בלשון התוספתא שכותב בעצם שני דברים שונים. קודם כותב: "מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מהן לשכניו..." **"לא את כל הפירות הוא מחלק אלא 'מהן'.**" רק חלק נותן לשכנים ולקרובים ולידידים. ומה הוא עושה עם השאר? "מניח על ביתו" ובמילים אחרות, מניח ארגז בקבוקי יין בקדושת שביעית על המדרכה לפני ביתו ומכריז בקול רם: 'אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול'. עכשיו כדי שיהיה לו יין בקדושת שביעית בערב, בליל הסדר, הוא לא ממתין עד שכולם באים לקחת את בקבוקי היין האלה, אלא הוא בעצמו מרים אותם וזוכה מן ההפקר "חוזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל..."

זה טוב אם יש לו שכנים טובים, אבל יש חשש ריאלי, שאם הוא מפקיר את ארגז היין בקדושת שביעית בפני אנשים על המדרכה או בבית-הכנסת, הם מיד יקחו את כל הבקבוקים ולא ישאר לו ולמשפחתו יין לארבעת הכוסות לליל הסדר. לכן פוסק הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי בספר השמיטה (עמ' מה, סע' ח'): "ומפקירם לפני שלשה מאוהביו." שהם בודאי לא ייקחו לעצמם את היין והמיץ ענבים. וממשיך וכותב: "ואחרי שהפקירם, חוזר וזוכה בהם ומכניסם לביתו". באופן כזה הוא מקיים את מצות ביעור לפי שיטת הרמב"ן על ידי הפקרה ויחד עם זה יקיים הוא ומשפחתו מצות ארבע כוסות ביין בקדושת שביעית בשמחה ובטוב לבב.

מקור לדרך הזו נמצא בתלמוד ירושלמי (מסכת שביעית פרק ט, הלכה ד', דף כו. עם תרגום ופירוש ידד נפש): "**רבי יצחק בר רדיפה** הוה ליה עובדא [פני משה: **שהיה לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור**]... אתא (בא) **שאל לרבי יאשיה**. אמר ליה חמי לך תלתא רחמין [הבא שלושה ידידים שלך] ואבקרה קומיהון [והפקר את הפירות לפנייהם ותוכל לזכות בהם]."

ומה יעשה אדם שאין לו שלושה ידידים ואם יפקיר, אז האנשים יקחו מיד את הבקבוקים? גם לזה מובא בהמשך הירושלמי פתרון מקורי: "קפודקאי דציפורין [תושבי קפודקאי - הרב קהתי: **אנשים קפודנים-שבאו לציפורין**] שאלו לר' אימי: בגין דלית לאילין עמא רחם [מאחר ואין לנו אוהבים] ולא שאל שלם [ואין

לנו אנשים הדורשים שלומנו] איך צורכה מיעבד ? [איך אנו צריכים לעשות ? הם חששו שאם יפקירו את פירותיהם, יבואו השכנים ויקחו אותם]. אמר לון (לנו): כד תחמון רגלא צלילא תהוון מפקין לה לשוקא ומבקרין ליה והזרין וזכין בה [כאשר תראו שכלתה רגל מן השוק, הוציאו את פירותיכם לשוק ותפקירו אותם ותחזרו ותזכו בהם].

לדוגמה במציאת שלנו. אם אדם בערב פסח בשעה שהרחוב הוא שקט, ישים את הבקבוקים ברחוב ומפקיר אותם וכיון שאין אף אחד עובר כעת ברחוב, הוא בעצמו יכול לזכות בהם מיד ויכניס אותם חזרה לביתו. וישתה הוא ומשפחתו בשמחה ארבע כוסות בליל הסדר.

נשאלת השאלה האם משפחה גדולה שיש להם הרבה אורחים לליל הסדר, צריכה להוציא לרחוב את כל הארגזים עם בקבוקי יין ומיץ ענבים שהם בקדושת שביעית ואחר-כך אם יזכה בהם, הוא צריך להחזיר את כל הארגזים האלה. מביא הירושלמי שמספיק שישים רק דוגמה של בקבוק יין ומיץ ענבים ברחוב ויסביר לעוברים ושבים, שיש לו כך וכך ארגזים בביתו שהוא מפקיר כעת. וכך מסופר בירושלמי שם: "חזקיה אמר [לגבי דרך הביעור] מכיון שהתחיל באוצר, כמבוער הוא [כלומר, כשהגיעה שעת הביעור, אין בעל האוצר, בעל הפירות שבמחסן, חייב להוציא את כל הפירות לרשות הרבים ולהפקירם, אלא די בכך שיוציא מעט ויכריז שכל מה שבאוצר הוא הפקר]."

ולדעת הרב קוק מספיק שישים פתק בחוץ שכתוב עליו שהוא מפקיר את כל פירותיו שבביתו וכן היין והמיץ ענבים שהם בקדושת שביעית, כפי שכותב בשו"ת משפט כהן (ענייני ארץ ישראל) סימן פג: "לעניות דעתי צריך לכתב בפתקא שיפקיר כל אחד לזמן הביעור ויכול לזכות אח"כ." זאת אומרת שאם ישים פתק ליד המדרכה שיש לו כך וכך בקבוקי יין בקדושת שביעית בבית ואם אין מי שקורא את הפתק משך כמה דקות, הוא יכול להוריד את הפתק וזוכה בעצמו בכל הבקבוקים וישתה הוא ומשפחתו בליל סדר ארבע כוסות קדושת שביעית.

ונשאלת השאלה האם זו הדרך הנכונה לבער את היין והמיץ ענבים לפני פסח. יש כאן תחושה של הערמה. "כאילו" מפקירים, אבל באמת לא מפקירים. ולכן אני מציע הלכה למעשה לכתחילה לקיים את כל השיטות ביחד בהידור. בערב פסח בבוקר אחרי הסיום יביא לבית הכנסת בקבוק יין אחד מכל סוג שיש לו בביתו וכן בקבוק מיץ ענבים אחד, שהם בקדושת שביעית וישים אותם על השלחן לפני בית-הכנסת. אחרי אמירת ברכת החמה ברוב עם, יפקיר כשיטת הרמב"ן את בקבוקי היין ומיץ ענבים שלו הנמצאים על השלחן ויאמר בקול רם: אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול.

בוודאי כמה מתפללים ייגשו לשלחן ויקיימו בהידור מצות ביעור לפי שיטת הרמב"ם וישפכו את היין הקדוש לתוך גרונם וזה נחשב שהיין הלך לאיבוד. אפשר להזמין לשעה הזו גם עניים ונזקקים שייקחו בחפץ לב את הבקבוקים האלה הביתה. יחד עם זה כדי שיהיו לו ולמשפחתו מספיק יין ומיץ ענבים בקדושת שביעית לארבע כוסות לליל הסדר, יפקיר ע"י הכרזה בפה או ע"י תליית פתק את רוב הבקבוקים, אצלו ברחוב לפני הבית בשעה שאין עוברים ושבים או בבית הכנסת רק בפני אוהביו ולא בפני כלל הציבור ויזכה בהם מיד אחרי כמה דקות, כדי לאפשר גם לאחרים לזכות בהם, אף שהסבירות לכך נמוכה, מפני שאין כעת עוברים ושבים ברחוב או מפני שהפקיר בפני אוהביו. באופן כזה הוא מקיים גם מצות ביעור פירות שביעית בהידור לכתחילה לכל הדעות וגם יקיים מצות ארבעת הכוסות לכתחילה ביין ומיץ ענבים שהם בקדושת שביעית ותוצרת ישראלית יהודית. וזו לעניות דעתי תשובה ראויה ומועדפת לשאלה שפתחנו בה: מה נשתה הלילה הזה? ונשאלת השאלה אם אדם שכח להפקיר בתענית בכורות מה יעשה עם היין והמיץ ענבים בקדושת שביעית? כותב על זה רמב"ן (ויקרא כה, ז): "אם עכנב בביתו אחר הביעור כדי לאכלן, אסורין הם באכילה לגמרי... ואפשר שהאיסור הזה מדבריהם הוא." ויש מדויקים בדבריו שרק אם עכבן בביתו במזיד, אז פירות בקדושת שביעית אסורים, אבל אם שכח להפקיר אותם, אז עוד מותר להפקיר אותם בפני שלושה. וכך פוסק הרב עובדיה יוסף (ילקוט יוסף שביעית פרק ב, סע' ה): "אם נזכר שלא הפקיר היין, מותר להפקירו בליל הסדר." (שם סע' ט): "אם עבר הפסח ולא הפקיר את היין של שביעית... אם שכח ועשה כן בשוגג או באונס, יפקיר גם אחר הפסח והיין מותר בשתייה." והטעם שמותר להפקיר בדיעבד גם אחרי זמן ביעור הוא לדעת הרב עובדיה יוסף (ילקוט יוסף שביעית פרק ב, הערה ט): "כיון דשמיטה בזמן הזה דרבנן, יש לתפוס להקל במקום אונס ושכחה." ומה עושים עם בקבוקי יין ומיץ ענבים בקדושת שביעית הנמצאים בחנויות אחרי זמן הביעור אחרי י"ד בניסן? ע"פ הנחיית הרבנות הראשית לישראל, ממנה מחלקת כשרות המקומית, את כל בעלי החנויות בבית-שמש לשלוחי בית דין של הרבנות הראשית. באופן כזה במועד הביעור, ביום י"ד ניסן, כל בקבוקי יין ומיץ ענבים בקדושת שביעית נמצאים בעצם ברשות בית הדין והכלל הוא שכל פירות שביעית וכן בקבוקי יין ומיץ ענבים בקדושת שביעית הנמצאים באוצר של בית הדין, פטורים מחובת ביעור. החנות עם בקבוקי היין והמיץ ענבים הופכת להיות אוצר בית הדין ובעל החנות הוא שליח של בית הדין. המחיר שהצרכן משלם הוא רק עבור ההוצאות נלוות ולא על עצם היין והמיץ ענבים. לכן למעשה אפשר לקנות בחנויות שתחת השגחת רבנות בית-שמש אחרי זמן הביעור משך כל השנה בקבוקי יין ומיץ ענבים בקדושת שביעית בלי צורך לבער ולהפקיר אותם. אמנם בקבוקי יין ומיץ ענבים בקדושת שביעית שקנו וקונים עד זמן הביעור, עד ערב פסח, הם עכשיו ברשות הקונה, הצרכן והוא חייב לבער או להפקיר אותם לפני פסח. כפי שהסברנו.

שאל אותי אחד מתושבי השכונה בענין הדיוטיפרי בטרמינל 3 בשדה תעופה בן גוריון. הוא נוסע לפני פסח לעמריקא לכל הפסח וחוזר אחרי פסח. לפני פסח הוא קונה בכסף מלא בדיוטיפרי בקבוקי ויסקי שהם חמץ גמור ומפקיד אותם בחנות ואחרי שהוא חוזר מחו"ל הוא לוקח אותם בחזרה. מדובר בחנות דיוטיפרי שפתוח בפסח ומוכר גם חמץ בפסח. והחנויות דיוטיפרי הוא בבעלות יהודית. השאלה היא של מי הבקבוקי ויסקי בזמן שהוא נמצא בחו"ל בפסח. אם הבקבוקים הם של הקונה אז הוא מוכר חמץ שיש לו בכל מקום לפני פסח לנכרי דרך הרב ואז אחרי פסח יכול לקחת את הבקבוקים מהחנויות הזה כשהוא חוזר ארצה ולשתות לחיים. אבל אם נאמר שהבקבוקים הם של בעל חנות הדיוטיפרי יש אן בעיה כיון שלכאורה אין כאן מכירת חמץ וזה חמץ שעבר עליו פסח בבעלות יהודית. נפסק בזה בשולחן ערוך אורח חיים סימן תמ סעיף ד: "ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו אע"פ שקבל עליו הנפקד אחריות, עובר עליו (אף)

המפקיד. " ומוסיף במשנה ברורה סימן תמ"ס ק"כ: "...הנפקד ג"כ עובר אף שאינו שלו דהא קיבל עליו אחריות (מגניבה ואבידה) ויש לו שייכות בגוה (בו, בחמץ)..."

ולפי זה לא רק המפקיד, היהודי שקונה הויסקי צריך למכור את חמצו, את בקבוקי ויסקי במכירת חמץ לאינו יהודי אלא גם הנפקד, חנות הדיוטיפרי חייב למכור את החמץ שהופקד אצלו במכירת חמץ לגוי. אבל איך ימכור את החמץ לנכרי, הלא בכל הפסח החנות מלא חמץ והוא פתוח ואפשר לקנות בו חמץ. התקשרתי לרב שדה תעופה בן גוריון, הרב נסים אלמליח והוא אמר לי שאף שהוא אינו מפרסם את זה, מכל מקום הוא נוהג בזה כדעת האגרות משה ומוכר גם החמץ של חנות זו לנכרי. וכך פסק הרב משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה (אורח חיים ח"א ס' קמט) ביום העצמאות, ה' אייר תשי"ז (1958):

"בדבר החנונים שמוכרים חמץ ע"י הרב כנהוג והוא חשוד לעבור לסחור בחמץ בפסח ונוטל כל מה שצריך למכור בפסח מאלו החמץ שמכר ע"י הרב, **פשוט שאין זה בטול על המכירה** כי מצד תנאי המכירה להעכו"ם נכתב בשטר המכירה **שמה שיטול יהיה כקונה אז מהעכו"ם ויצטרך לנכות מהסך שחייב לו העכו"ם** וממילא אין כאן **שום בטול על המכירה** ומה שלא לקח, הוא של העכו"ם."

... ולכן ברור ופשוט שהמכירה קיימת וטוב עשה כתר"ה שהשתדל שימכרו חמץ."

לכן בנדון דידן, כיון שהויסקי יקר ויש כאן הפסד מרובה מותר לנהוג ככה ושניהם, היהודי הנוסע ובעל החנות הדיוטיפרי ימכרו הויסקי לפני פסח לאינו יהודי דרך הרבנות. אמנם לכתחילה טוב להימנע מכל זה וכן כותב הרב יוסף דב סולוביצקי שמכירת חמץ על ידי חנות שמוכרת חמץ בפסח זו צחוק, (פניני הרב עמ' פד): "חנונים יהודים שמבקשים מאת הרב למכור את חמצם, כנהוג, וחשודים הם לסחור בחמץ בתוך הפסח... זה חוכא ואיטלולא, שהרי מאחר שאנו יודעים שבדעתם להמשיך לעסוק במסחר החמץ שלהם כרגיל, הרי זו הוכחה שבאמת אין להם דעת להקנות את חמצם כלל, וחושבים בטעות ששטר ההרשאה זה ענין של צרמוניה (טקס) דתית." לכן סידר רב שדה התעופה בדיוטיפרי חנות קטנה שאינו מוכר חמץ כלל בפסח והרב העמיד שם קופאיות מטעמו כדי שיקפידו על אי מכירת חמץ בפסח. וכל זה לכתחילה. מכל מקום בשעת הצורך ובהפסד מרובה כמו בבקבוקי ויסקי היקרים יש לסמוך על האגרות משה וכפי שנהוג בלי פרסום בשדה תעופה כדי להציל מאיסור חמץ יהודים רבים.

נשוב לליל הסדר השנה, שבו אפשר לשתות ארבע כוסות יין ומיץ ענבים עם קדושת ארץ ישראל וקדושת שביעית. השאלה השנה היא האם מותר גם לשפוך היין והמיץ ענבים בקדושת שביעית בכל אחת מעשרת המכות, כפי המנהג שמביא הרמ"א (תעג, ז): "נוהגין לזרוק מעט מן הכוס (באצבע כשמגיע לדם ואש ותמרות עשן, וכן כשמזכיר המכות דצ"ך עד"ש באח"ב בכלל ובפרט, הכל ט"ו פעמים." מרן הרב קוק בקונטרס אחרון (ס' כב) בספרו שבת הארץ כותב שבין של קדושת שביעית אסור לשפוך בעשרת המכות משום שנאמר 'לאכלה' ולא להפסד]. "ראוי לעורר שאין למלא כוס הבדלה מיין של שביעית יותר ממדתו לסימן ברכה שנשפך ומאבד פירות שביעית, וכן בד' כוסות במנהג שפיכת היין בסימני דצ"ך." ומדייק בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן לג בדבריו: "הרי השפיקה שם הוא פחות מכשיעור, ואם-כן מוכח דדעת בעל שבת הארץ היא בפשיטות לאסור ההפסד אפילו פחות מכשיעור (רביעית), וגם אפילו במקום דסימנא ברכה ומנהגא דישאל." לסיכום החלק ההלכתי של הדרשה נאמר שהשנה יש שמחה נוספת בליל החירות והוא ההידור של שתיית ארבע כוסות של יין ומיץ ענבים בקדושת השביעית. ע"פ הניסיון האישי שלי של שתיית לפחות ארבע כוסות יין בפורים בקדושת שביעית, אוכל להעיד שזו חוויה מאד מרוממת !

לפני שאני אדבר על השנויים שעושים ארבע כוסות יין בדעתו של האדם לא רק בפורים אלא גם בליל פסח, הייתי רוצה לשתף אתכם בסיפור שסיפרו לי זוג מיוחד במינו מקיבוץ צרעה. לפני כמה שבועות קבלתי טלפון מאשה מצרעה שרצתה לתרום תפילין לילד שאין לו. שאלתי אותה איך היא הגיעה למצוה החשובה הזאת ? היא סיפרה שהבת הקטנה שלה חלתה במחלה הקשה וב"ה בינתיים נתרפאה ממנה. בתחילת המחלה הבת שאלה את ההורים ששניהם קיבוצניקים חילוניים למה הם לא הולכים לכותל המערבי להתפלל עליה. ההורים היו מופתעים מהבקשה של הילדה, אבל למענה הם הלכו להתפלל בכוונה גדולה בכותל. אחרי-זמן הילדה שאלה אותם למה הם לא שומרים שבת, זה יעזור לה לרפואתה. ההורים התחילו לשמור שבת ואחר-כך טהרת המשפחה ועוד דברים. בשבת הם ניגשו לבית הכנסת הסגור בצרעה והחליטו לפתוח אותו כל שבת ולא רק בראש השנה ויום הכיפורים. זכורני כשלמדתי בישיבת מרכז הרב כל יום כיפור ראש הישיבה הרב צבי יהודה קוק היה שולח עשרה בחורים לקיבוץ צרעה ליד בית-שמש, כדי לארגן תפילה לחברי הקיבוץ. כל מוצאי יום כיפור הם היו חוזרים מלאים חויות מרוממות. עכשיו יש לא רק ביום כיפור אלא כל ליל שבת תפילה בבית-הכנסת בצרעה עם כ-35 מתפללים ובליל פורים האחרון היו 70 מתפללים ששמעו את קריאת המגילה בקיבוץ. הזוג המיוחד הזה עשה שנוי גדול וחיובי בהדרגה בחייהם ובחיי רבים מחברי הקיבוץ. כמו שהגאולה הפיסית מתקדמת בשלבים, בארבע לשונות של גאולה, כך גם הגאולה הרוחנית של עם ישראל מתקדמת ממש ליד בית-שמש בשלבים, בארבע לשונות של גאולה. זה הזכיר לי את התיאור של הנצי"ב מוולוז'ין על השנוי הגדול שחל לא רק פיסית אלא גם רוחנית בבני ישראל במצרים מהשקיעה בעבודה הקשה עד שהתעלו לדרגת מלאכי השרת ואמרו כמותם בהר סיני נעשה ונשמע וכך כותב בהעמק דבר (שמות ו,ו) את תורת האבולוציה הרוחנית של עם ישראל במצרים: "...ישראל שהיו (במצרים) מגושמים בצורה ובדעת ונתעלו במשך (זמן) מועט עד שהגיעו להר סיני. והיינו ד' לשונות של גאולה. מתחלה והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים, שהוא עסק חומר לבנים, שיצאו מזה משעה שהגיעו למכת ערוב. ועדיין היו משועבדים לעבדות עד שהגיעו למכת ברד ועל זה כתוב והצלתי אתכם מעבדתם. הרי נתעלו עוד צלמם ודעתם לשבח. ועדיין היו תחת משרת המלוכה ודעת המלך עליהם. ובמכת בכורות הגיעו למעלת בני חורין. על זה כתוב וגאלתי אתכם. ואחר-כך העלה אותם הקב"ה למעלת ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים." למעשה אנו עוברים בליל הסדר ע"י שתיית ארבע כוסות יין את אותו תהליך רוחני במיקרו שעברו בני ישראל אז במקרו, כפי מסביר הנצי"ב: "וקבעו לזכרון ארבעה כוסות, באשר שאין דבר מאכל ומשקה משנה תואר פניו ודעתו של אדם כמו שתיית יין המשמח לב ומטיב..."

וידעתי כי אני ה' אלהיכם. לשון חמישי של מעלה. שכל כך תעלו בדעת עד שתגיעו למדרגה של וידעתי היינו דביקות ודעת א-לוהים. והיה זה משעת מתן תורה ואילך.

לפי הנצי"ב הלשון החמישי הוא **וידעתי** כי אני ה' אלהיכם. אמנם לא כל אחד יכול להגיע לדרגה רוחנית כזאת, אבל זו השאיפה. "על-כן" מסכם הנצי"ב: "זה הכוס הזה (החמישי) הוא מצוה (לכתחילה) ולא חובה." לאחרונה נדהמתי לשמוע על אחד ומיוחד שעשה חלק ניכר ממסלול חמשת הלשונות האלה.

שמו הוא Luuc Smit, לכאורה שם של גוי. הוא גר בעיר Middelburg עיר עתיקה באחד האיים בדרום הולנד. אמו היא יהודיה והיתה בשואה במחבוא אצל משפחה נכרית בשם סמיט. שם היא הכירה את אביו, בן המשפחה שהחביאה אותה מפני הנאצים. אחרי השואה אמו התנצרה והתחתנה עמו. כל יום ראשון Luuc היה הולך עם הוריו, שהם היו נוצרים הדוקים פעמיים לכנסיה. Luuc, שהוא מרצה בכיר במכללה לעבודה סוציאלית התחתן עם Ida, נוצריה. משך תקופה הם הלכו ביחד לכומר שהעביר קורס על הסמליות של אותיות עבריות. באחד השיעורים סיפר הכומר שהמשיח יבוא כשכל היהודים ידליקו נרות בליל שבת. כשהם הלכו בדרך חזרה הביתה אמר לוק לאשתו אידה: "אני מקווה שהמשיח לא ימנע מלבוא בגללי." לכן בליל שבת הם הדליקו לראשונה נרות שבת. את נוסח הברכה באותיות פונטיות הוא קבל מאמו שעזבה בינתיים את הנצרות וחזרה ליהדות. לאט לאט הוא התחיל לקיים את המצוות. קודם הוא הפסיק לאכול פירורי גבינה על ספגטי עם רוטב בשרי עד שהרב הראשי של הולנד בא לביתו והכשיר את כל המטבח. לפני תשע שנים (1994) שיפצו הגוים בעירו Middelburg את בית הכנסת העתיק שנחרב על ידי הנאצים. כפי שזכור לי מילדותי, קהילה יהודית לא היתה קיימת שם אחרי השואה. לכן בית הכנסת המשוקם נשאר ריק. Luuc שגר קרוב לבית הכנסת החליט כל יום להתפלל בבית-הכנסת, אף שלא ידע מלה בעברית ולא ידע איך להתפלל. לאט לאט למד מקלטות את התפילות. Luuc חיפש ומצא יהודים שהתרחקו מאד מעם ישראל וקירב אותם והיום יש שם כל שבת תפילות במנין והחזן של הקהילה הוא Luuc. אין ספק שבדורנו מאז מלחמת ששת הימים וביתר שאת מאז מלחמת יום הכיפורים ישנן הרבה לשונות של גאולה רוחנית וצריך לדעת להקשיב לקולות האלה. לפי דעת הנצי"ב הדרגה הגבוהה ביותר, הלשון החמישי הוא **וידעתי** כי אני ה' אלהיכם. אבל לפי דעת זקנים מבעלי תוספות (שמות יב, ח): "...כוס חמישי הוא כנגד וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ, שגם הוא גאולה. כמו שאומרים הבריות: עבד ששחררו רבו (אדונו) ומסר לו גביעו בידו, אם לא הביאו לבית דירתו, מה מועיל לו כל הטובה, כך גם, אם לא הביא הקב"ה אותם לארץ ישראל, מה מועיל להם היציאה של מצרים." שלימות הגאולה היא בארץ ישראל. אמנם יכולה להיות התעלות רוחנית אישית בגלות ואפילו בהר סיני, אבל ההתעלות הרוחנית של כלל ישראל לדורות הוא רק בארץ ישראל. וזה האתגר הגדול של כל אחד ואחת מאיתנו. לא להסתפק בעליה הפיסית לארץ אלא להמשיך בעליה רוחנית כאן בארץ ישראל.

בהזדמנות זו אני רוצה לברך את כל משפחות הקהילה והשכונה בברכת פסח כשר ושמה. בפרט לאור המשבר הכלכלי והמיתון אני מברך כל אחד ואחת בהמשך פרנסה טובה ברווח ובנחת וכן בבריאות איתנה ותזכו לחגוג את חג החירות בשמחה ובטוב לבב. ואנו תפילה שיתלקו אויבנו מעלינו מקרוב ומרחוק וישכון שלום בארצנו ובינינו ונעלה כולנו לציון ברנה ולבית מקדשיך בשמחת עולם במהרה בימינו.